

De akkor mi ketten már a másik szobában.
Az ágy szélén ültem. Mellettem az arab. Nem gyújtottam fel a villanyt.
Halvány fénycsík szűrődött be az ajtó alsó nyílásán. Kiabálás. Fel-feltörő sírás. Apa hangja. – . . . és magukkal is torkig vagyok!
Hirtelen csönd.
A fénycsík is eltűnt.
Közelebb húztam magamhoz az arabot.
– Azért ő nem ilyen . . . nem . . . ne hidd! Moziba járunk, a Tivoliba, meg a Turánba. Moziba, meg futballmeccsre. A 33-asnak drukkolunk. Az egy kis csapat, örökké kiesésre áll. Te persze ezt nem nagyon érted . . . 33-as, meg kiesés . . . de mindegy. Csak azt akartam mondani, hogy . . .
Elakadtam. De úgy, mint aki többé már meg se szólal.
Megint csak őt néztem. Nem! Azt még mindig nem mondhatom, hogy az *enyém*. Azt soha, de soha . . . még magamban se.
Az a barna csillogás a sötétben! A sivatagot lehetett érezni. Az éjszakai sivatagot.
A forró nappalok után dermesztően hidegek az éjszakák. Alaposan be kell burkolóznia a takarókba.
Feltámad a szél. Az éles, hideg sivatagi szél.

KALÁSZ MÁRTON

Gyermek-Bábel

Mindig rossz is volt, hunyorgattak egymásra, a kisiú szorongott, s talán nemcsak ő, hanem a másik is. Apja ott állt köztük, beszélt hozzájuk. Amit az egy évvel fiatalabb unokatestvére felelgetett, abból a kisiú semmit nem értett. Apja szájából is furcsa volt ilyenkor a magyar beszéd, bár a kisiú tudta, bármikor visszafordítja németre, vagyis a falu nyelvjárására a szót, s szól őhöz – az egész szorongást inkább az apja okozta a kisiúban, s nem az unokatestvére. Hirtelen úgy érezte, apja, átlépve egy nyelvi határt, ott is marad a másik oldalon, őt cserbenhagyja, nemcsak a beszédével, hanem egyszer s mindenkorra. Egy pillanatra féltékenyen nézett az unokatestvére, nem jutott eszébe, hogy egyszerűen megkérdezze apjától, mit mond az unokatestvére, s ezzel apjának muszáj svábul megszólalnia, muszáj visszajönnie az ő oldalára, s belőle elmúlik a szorongás. Sose tette meg, mindig megvárta, amíg az apja magától lép vissza az innenső oldalra, s annak már nem volt olyan biztonság-íze, mint emennek lehetett volna. Apja aztán magukra hagyta őket, ő sem kiáltott utána, hogy fölénnyét valamiképpen éreztesse a másikkal, az sem, hogy megnyugtassa magát, rokonok közt, idehaza van.

A szorongás minden nyáron csak addig tartott, amíg a kisiú apjától a két hétre való alapeligazítást megkapták. Tudták mindketten, attól kezdve bármikor bármit lehet, a felnőtt türelmetlenségére is, kérdezni. S talán nem is volt akkora ez a szorongás, csupán a nagyra nőtt, túlságosan is megbonyolódott hajdani kisiúban él így.

Vagy a szorongást inkább a két hétre szóló felelősség indította el benne, az, hogy tudta, neki kell ügyelnie a másikra, megvédenie gyerekekkel, kutyákkal szemben, mindattól, amitől egy városi nyilvánvalóan félhet, s védelmezőnek ő nem volt különösen alkalmas; hiába növekedett ebben az érdesebb környezetben. S mindezt úgy kell véghezvinnie, hogy legföljebb mutogatással parancsolhat a másiknak – akit különben nagyon szeretett, s nyaranta alig várta, hogy kihozzák hozzájuk a városból. Szerette unokatestvérét, szőke, kék szemű volt az is, akárcsak ő, csak szeplői nem voltak, mint neki. S elhitte barna hajú, szép s örökké csúfondáros nővérenek, hogy városinak nem is lehet szeplője. Unokatestvérét soha senki nem akarta bántani, ha csak nővére nem fegyelmezte mindkettejüket túlságosan nagy kedvteléssel. Nővére olyan beszédesen gesztikulált, hogy a város szorításából végre ideszabadult, s odahaza is kissé szertelen unokatestvér engedelmesen összehúzta magát. A kisleány mutogatásai nem voltak azonos hatásúak ezzel a kiszámíthatatlan fegyelmezővel, de nekik egymás közt nem is volt szükségük ilyesmire. Ők ketten a játék kedvéért adtak jeleket egymásnak, ki-ki a maga nyelvén magyarázva közben, de tudva, csupán a jel a fontos, a beszéd akaratlan kísérő, a jel mondja meg, miről van szó. Unokatestvérenek sose jutott eszébe, hogy netalán utánozza őt, szájáról olvasson, úgy látszik, természetes volt neki a maga tudott magyar nyelve. A kisleány megszokta, hogy időnként más nyelven is meg kell szólalni, mint amin ő tudott, ha apjával a városban járt például, ha tőzsérek jöttek marhára alkudni, ha a kolduló barát jött, ha cigányok álltak meg a kapuban, s ha újesztendőkor a szomszédos magyar faluból a háromkirályok kántáltak. Ezekre mindig nagyon figyelt, s nyaranta unokatestvérét is meg-megpróbálta magában utánozni. Az első magyar mondat, amit hangosan kiejtett, ugyancsak ilyen volt. A vizesárok átugrálása közben unokatestvére kicsit énekelve mindig azt ismételtette: „Bátor vagyok.” Lehet, hogy kérdőformában is el-elmondta; talán így: „Ugye, bátor vagyok?” A kisleány hamar megtanulta a mondatot, mondogatta is, s önfeledten, órákig ugráltak át a vizesárkon, versenyt mondták: „Bátor vagyok.” Unokatestvére azonban nem tudta kimondani az r-hangot, s a kisleányt este, vacsoránál, amikor még mindig versenyt mondták a mondatot, az apja megkérdezte: „Te miért raccsolsz, fiam?” A kisleány az első magyar mondatot nagyon mélyen elraktározta magában, többé nem mondta.

Ha ő ment aztán a nyár maradék felében a városba, csak néhány napra persze, s a kezdeti eligazítás megismétlődött, könnyebb szívvel hallgatta, mint odahaza. Tudta, itt nem ő felelős, s nagybátyja enyhültebb, kevésbé szigorú ember, mint otthon édesapa. Itt persze egy szűk udvaron kellett inkább lenni, kiülni a kapuba, ahhoz engedélyt kellett kérni. Nagybátyja napközben ugyancsak nem volt kéznél, tartott a kacagás, időnként sípcsonton rúgás kísérte mutogatás tovább. A kisleány a fekete ruhájú sokac asszonyoktól félt, akik ugyan nagyon kedvesek voltak hozzá, de magyarul szóltak meg, ha bejöttek az udvarra, s tudta, a kerítésfalon is áthallotta, egymás közt egy harmadik nyelven beszélnek. Esténként kimentek a Dunára hajót nézni, s mivel ő olyan bizonyoságosnak érezte ilyenkor nagybátyja tenyere szorítását, mint apját, s ritkán, nagyon szeretett ballagni a meleg, sötét utcán. Nem kellett rászólni, mint unokatestvére, ne ugráljon, ne rendetlenkedjék. A hajónézés előtt mindig betértek a Kis Koronába, ahol nagybátyja barátai voltak. Ott megint csak kellett volna válaszolni magyar kérdésekre, de megtette helyette nagybátyja. Rá legföljebb lemosolyogtak, s nagybátyja egyszer-kétszer mosolyogva azt mondta neki svábul: „Gell?” Ami annyit jelentett, hogy: „Ugye?” A kisleány közben a sarokban játszó hárfás lányt nézte.

Meghittebb volt szinte, mint otthon. Attól is, hogy tudta, ha mégiscsak eltévedne valahogyan itt, vagy egyszer netán elszánná magát s megszökne, tudna azért érdeklődni a maga nyelvén is. A kis üzletekben anyja mellett ácsorogva (mert azért évköz-

ben is el-eljutott napokra, félnapokra a városba) mindig hallotta, a kereskedők németül, sőt svábul kínálgatják portékájukat a kisfiút lökdöső népviseletes asszonyoknak, anyjának is. De persze sose szökött meg, még csak el sem tévedt. Aztán jött az apja érte, s úgy igazította mindig, hogy valami fuvarral kerüljenek haza, ne gyalog kelljen megtenniük a nagy utat. Ő meg már a szekér hátuljában boldog volt, mert végig az úton csak olyan nyelvet hallott, amit ő is tudott.

Megszokta, hogy időnként a felnőttek is tanácstalanná válnak. Nyelvükben is. Hogy anyja nézett az izzadságát törölő, málháját a tornácra óvatosan letevő idegenre, mit akar. Aztán mégiscsak beszaladt a házba, hozta a pénzt s az idegen tenyerébe számolva, vizsgálódva átvette a portékát. Az idegen meg hálálkodva, az ő arcát megsimogatva ment egy házzal tovább, kifelé a falun. Az váratlanul érte, s mindenképp különössé vált a kisfiúnak, hogy később legtanácstalanabbnak épp a nagyapját látta, aki telenként világháborús kalandjait mesélte, olaszországi fogságáról beszélt – s a kisfiú úgy gondolta, magától értetődőnek vette volna, hogy nagyapja valamiképpen bármilyen nyelven meg tudna szólalni. Ha nem is jól, de megszólalna. Magyarul a nagyapja nemigen beszélt, legalábbis nem úgy, ahogyan édesapa. A kisfiú tehát azon a télen, karácsonyt megelőző időben bizalommal fogta nagyapja kezét s indult vele a falutól hat kilométerre levő vasútállomásra.

Már az első csatlakozást lekésték, s nagyapja nem is nagyon értette, már a harmadik falun túl sem, a beszédet s a világot. A kisfiú ezt megérezte, mégsem szorongott. Legalábbis nem nagyon. Attól félt, hogy nagyapja visszafordul vele, s akkor nem jutnak el a távoli rokonhoz, nagyapja öccséhez, egy másik megye székhelyére. Késő éjszakáig vonatoztak, s mivel a rokon bácsi hiába várt több vonatnál, az éjszakaihoz már nem jött ki. A pályaudvaron rengetegen tülekedtek, kíméletlenül sodorták őket. A kisfiú hallgatta, nagyapja németül, nagyon törve magyarul hogyan próbálkozik, s emberek olyika megvetően méri végig mindkettejüket. Kimentek a pályaudvar elé, s elindultak a hidegben be a városba. Nagyapja egy-egy szembejövőnek annyit mondott csüggedten, hogy: „Kisfaludy utca?” Volt, aki mutogatott valamerre, volt, aki elhaladt mellettük. A kisfiú tudta, a rokon bácsi már nem a Kisfaludy utcában lakik, hanem egy másikban, hiszen nagyapja mindig vele címezte az ide küldött leveleket. Aztán rátaláltak a Kisfaludy utcára, s nagyapja boldogan sóhajtott föl. Megnyugtatta, milyen régen járt itt, s csak egyetlenegyszer, mégis fölismerte nemcsak a házat, az emeletet, a lakást is. Hirtelen a kisfiú is elhitte, a rokonok nyitnak majd ajtót, s nem idegenek. A mostani lakó aztán kabátot vett, s elkísérte őket abba a másik utcába. A rokon bácsi meglepetve nézett rájuk. Őt percig duzzogott, hogy ő nem ezt a vonatot adta meg. De aztán megenyhült, s a kisfiú élete leggyönyörűbb karácsonyát élte meg abban a városban, egy néni melegségével, szeretetével bélelt házban.

A kisfiú unokatestvére a háború utolsó telén meghalt agyhártyagyulladásban. Nagybátyja akkor másodszor volt a fronton. Csak nagyon nehezen jutott haza a fogságból. Aztán született egy kislány, aki esténként, amikor ők még mindig kijártak a Dunára hajót nézni, már régen aludt. A kisfiú nagyobb volt, maga is el tudott volna menni, el is engedte volna a nagybátyja. Aztán bent álldogáltak a Kis Koronában, ő mindent megértett, amit körülötte magyarul beszéltek, válaszolhatott volna a felnőtteknek, ha kérdezik. De azok inkább hallgatagon álltak. Nézte a hárfásnőt, ő megvolt, csöndesen játszott a sarokban. Elindultak mégiscsak ki a Dunára, ő már máskor is észrevette, nagybátyjának az a szokása, hogy időnként megáll, hátrafordul, aztán megragadja az ő kezét s mennek tovább. Néhány pillanat múlva szégyenlősen elengedi a kezét. Egyszer történt meg, hogy a víz fölött, a mellvéden könyökölve nagybátyja nem a saját nevéen szólította a fiút.